

Als og Alsingerne.

Skildret af Deltagere i de slesvigske Krige.

Af A. P. Tuxen.

**Et Foredrag, som skulde have været holdt i Nørborg
28. Juni 1925.**

De kender sikkert Hostrups herlige Komædie Genboerne og mindes, hvor henrykte Kobbersmeden og hans Familie blev ved tværs over Gaden at kunne se »deres egne Vindver«. Det er altid interessant at se, hvad andre mener om os og vore Forhold, jeg har derfor tænkt, at det kunde mere Dem at høre, hvorledes danske Krigsmænd midt i forrige Aarhundrede saa paa vor kære Ø, paa os, som nu er gamle, og paa Deres Forældre, Bedste- og Oldeforældre, der dengang beboede den. Det sete afhænger af Øjnene, der ser: jeg har derfor søgt Oplysninger hos Brevskrivere og Dagbogsforfattere af alle Aldre og alle militære og sociale Rangklasser: 2 Oberster, 7 andre faste Officerer, 1 fast Underofficer, 1 Læge, 1 Feltpræst, 3 Krigskorrespondenter og 19 Menige; af de sidste er 4 Frivillige, 2 Handelsmænd, 2 Byhaandværkere og 11 Landbrugere; 14 har kun deltaget i første, 17 kun i anden og 3 i begge Krige.

I 1848 var Als og Alsingerne ikke meget kendte af de øvrige Danske. Kommunikationsmidlerne var

dengang daarlige, Rejserne langvarige og besværlige. I 1864 havde man faaet Dampskibsforbindelse, og Øen og dens Beboere var kommet »Kongeriget« saa meget nærmere; de danske Officerer og Soldater vidste nu bedre Besked om Øen, som mange af dem kendte fra den forrige Krig.

De fleste Brevskrivere og Dagbogsforfattere har udtalt sig om Als' Natur, og Dommen er enstemmig, hvad der er ganske forstaaeligt. Als' uomtvistelige Skønhed er af en Art, som alle kan begribe; her er ingen stejle Bjerge, ingen vilde Skove, øde Heder, udstrakte Moser, rivende Strømme, sandede Strandbredder eller høje og bratte Brinker; Havet, der omgiver Øen, er venligt og smilende med sine smalle Sunde, smaa Bugter og Indskæringer; fra Kysterne ses Land til alle Sider.

Den 14. Februar 64 rider Italieneren Antonio Gallenga¹⁾ gennem Als fra Sønderborg til Tandslet. Han var i sin Tid som Frihedskæmper fordrevet fra sit Fædreland og var nu naturaliseret Englænder og Korrespondent for Verdensbladet »Times«; hans Udtalelser blev altsaa kendte over hele Verden. Her er hans første Indtryk: »Der findes ingen store, aldeles flade Strækninger paa hele Landet, medens der paa den anden Side ikke eksisterer nogen Bakke eller Ophøjning i Terrænet, der er saa stejl, at en Hest ikke kan galoppere over den uden mindste Skade. Øen er ligesom hele Østkysten af den danske Halvø en udstrakt, bølgende Slette, afdelt i større og mindre afhegnede Marker, afbrudte hist og her med betydelige Mellemrum af stolte Skove og med endnu

¹⁾ Antonio Gallenga: Krigen i Slesvig 1864. Kbh. 1864. S. 53.

større Mellemrum af Landsbyer, der som oftest ligger paa Kammene af Jordbølgerne. Hver Landsby bestaar af en Klynge Huse og større Gaarde, spredte over et temmelig stort Areal, og har sædvanligvis en net, hvidmalet Kirke paa det højeste Punkt og undertiden paa en rivaliserende Højde en Vejrmølle, med Vingerne spredte ud i Luften«.

»Om Sommeren maa her være smukt«, siger han i et Brev af 21. Febr., »der findes i Reglen Vand ved enhver lille Landsby, en Fjord, et Sund, en Vig, en lille Sø, et lille Vandløb. Om Vinteren byder Landet kun ringe Lejlighed til legemlig Bevægelse; selv Skøjteløbning bliver hver anden-tredje Dag fordærvet ved Sne eller Tø. En halv Times Ridt paa en haard, frossen Jordbund er en farlig Fornøjelse, og en Spadseretur i dyb Sne eller Snavs, temmelig besværlig.¹⁾ Den blide Aarstid fik Gallenga ikke at se paa Als; men den gryende Vaar oplevede han herovre. Den 20. Marts skriver han: »Udenfor paa Markerne, langs Søen, i Skovene er alt Liv, Fred og Kærlighed. Lærkerne hæver sig lette og glade op i Luften der kvidres i hver Busk, synges i hvert Hegn, skønt der intet Steds ses Spor af Grønt Foraaret er ved at fødes af Naturens Skød.«²⁾ Efter Dybbøls Fald forlod Gallenga Als, hvis skønne Natur, endnu før den ret var udfoldet, havde gjort et saa stærkt Indtryk paa ham, at han udtalte, at denne Egn i Sommermaanederne vilde være ikke blot et forbigaaende Besøg værd, men et længere Ophold.³⁾

¹⁾ Gallenga 85 f.

²⁾ do. 191.

³⁾ do. 247.

Skønt der i Vinteren 1848—49, og 1849—50 var Indkvartering paa Als, omtales Tilstanden paa Øen i denne Aarstid kun ganske flygtigt; der fortælles et og andet om Vejret og om Kvartererne, men næsten intet om Naturen. Underjæger af 2. Jægerkorps C. Jensen Lerchenborg fortæller, at han den 16. Marts 1849 havde en meget besværlig March fra Kegnæs til langt op i Nørreherred i »Snesjap og daarligt Vejr ad de smalle, dybe og med levende Hegn omgivne Veje i Mudder til over Anklerne.¹⁾ Selv en Mand som den senere Skolebestyrer Chr. Bredsdorff, der livligt og fornøjeligt har skildret sin Deltagelse i hele Felttoget 1864, interesserer sig betydelig mere for Menneskene end for Naturen.

Nej! saa har den alsiske Vaar og Sommer gjort et anderledes dybt Indtryk paa de danske Krigsmænd: »Als er ellers et mageløst dejligt lille Land med Afvexling af alt muligt; jeg behøver saaledes kun f. Ex. at gaa udenfor min Dør, saa er jeg i en nydelig lille Skov med smukke Udsigter«, saaledes skriver den pur unge Løjtnant Frederik Wedelfeldt 30. April 1848 fra Lambjerg Skov, og en halv Snes Dage senere skriver han fra Pøl: »Her er en mageløs dejlig Egn; til Gaarden hører en Have og en lille Skov, hvor der er dejligt køligt, og hvor jeg om Aftenen drikker min Te ude i det grønne. Alt staar her nu i fuld, grøn Pragt, og kunde vi blot faa lidt Regn. saa vilde det være endnu smukkere«. Den lidt ældre Broder Ferdinand, der ogsaa er Løjtnant,²⁾ skriver

¹⁾ Underjæger C. J. Lerchenborg: Minder fra Krigsaaret 1849.

²⁾ De 2 Brødre Wedelfeldt har under hele Krigen sendt deres Fader, Oberst W. en stor Mængde Breve, som nu bevares i Hærens Arkiv.

samtidig fra Mommark om den herlige Udsigt til Fyns Kyster. Ogsaa Bredsdorff priser Mommark, som »et af de yndigste Steder, jeg har set.«¹⁾ Feltpræst Fr. Hammerich synger en Lovsang om det alsiske Foraar.²⁾ »Als ligger i den Krog af Østersøen, hvor man midt i Norden aander Luftninger fra Syd. Hvor smukt er det ikke en Foraarsdag at strække sig her paa Grønsværet i en af Abildgaardene under dens krumme, med Blostre bedækkede Træer.« Efter at have skildret Øens skønne Skove, de pragtfulde Udsigter fra Højderne i dens østlige Del, som kan sammenlignes med det Panorama, man har fra Sandbjerg i Nordsjælland, slutter han med en ny Hymne til Vaarens Pris: »De spæde, barnlig uskyl-dige Farvetoner i den lyseblaa Himmel og den lysegrønne Skov, har noget saa rørende ved sig. Under Træerne udbredte Skovgækker, de vilde Aurikler og Skovmærker et yndigt, blødt Tæppe. Storcken spankede i sin Mose, Insekter summede, Bogfinken kvidrede sin simple Sang o. s. v.« Naa! Hammerich var jo et Stykke af en Digter, og hans Sprog var blomstrende og lidt svulstigt. Men ogsaa jævne Folk følte sig grebne. Menig Jens Andersen Okholm af 10. Regt., der hører hjemme i Ribeegnen, fryder sig ved at se Skoven grønnes og glæder sig ved at høre Nattergalene synge af fuld Hals; han er henrykt over sit Kvarter tæt ved Nordskoven, nær Frydendal med den dejlige Udsigt til Fyn, Ærø og andre Øer. Selv da han ligger som Patient i »Harmonien« i Nørborg, bemærker han: »Haven staar i sin

¹⁾ Paa Feltfod. S. 233. Kbhvn. 1889.

²⁾ Fr. Hammerich: Skilddr. fra den slesv. Krig. Kbhvn. 1849, S. 39, 76.

fulde Prydelse, Syrenerne blomstrer, Rødpilen og Rønnen ligesaa, Frugttræerne afkaster deres Blomster og begynder at sætte Frugt.¹⁾ Da han paa den ulykkelige 29. Juni 64 sejler bort fra Øen, tolker han sin Sorg over at forlade dens »smilende Kyster«.

»Hvor der dog er yndigt paa dette rige Als, hvor jeg dog gerne vilde bo der engang ved Skov og Hav« skriver den senere Overlærer Eugen Ibsen.²⁾

Det er imidlertid ikke blot Præsten Hammerich, der bliver poetisk, naar han omtaler Als' Skønhed; en sjællandsk Husmand Ole Andreasen af 2. Jægerkorpss skriver hjem i 1849³⁾: »Jeg lever vel her i et Land, som Naturen har velsignet med alle de Yndigheder, som den er i Stand til at frembringe i de nordlige Lande, i denne behagelige Aarstid paa en Plet, som er en af de mest indtagende i Danmark, hvor Fuglenes muntre Sang genlyder i Skovens tætte Hvælvinger, som omkranser den bugtede Strand.« Han indrømmer beskedent, at de Jægersprisenske Skove og Strande i Skønhed staar tilbage for de alsiske; men der er han født og opdragen og der findes alt, »der binder mig til Livet: Hjem, Familie, Venner«. Det er Augustenborg, der har begejstret den brave Jæger, og han er ikke ene om det. Frederik Wedelfeldt og den unge Underlæge Johan Peter Laurent er fulde af Lovtaler over det yndige Sted og begriber ikke, at Hertugen har været saa afsindig »at ville bortkaste denne kostelige Juvel mod Ærgerrighedens forvildede Spekulationer«⁴⁾

¹⁾ En Soldaterdagbog fra 1864, udgivet af Stiftamtmand Stemann. $\frac{1}{5}$, $\frac{21}{5}$, $\frac{2}{6}$, $\frac{12}{6}$, $\frac{20}{6}$.

²⁾ Øjebliksbilleder fra Krigen 1864. S. 119.

³⁾ Allen: Breve fra dsk. Krigsmænd 271 $\frac{30}{5}$ 49.

⁴⁾ Fr. Wedelfeldts udtrykte Breve $\frac{6}{5}$ 48; Livet i Felten. Uddrag af en Læges Dagbog. S. 22.

Ogsaa den brave Haandværker H. L. Brandstrup smelter paa sine gamle Dage hen ved Tanken om Hertugens dejlige Herresæde.¹⁾ I 1864 er Augustenborg lige saa bedaarende: »Nu er jeg da for 2. Gang paa Augustenborg, paa dette paradisiske Sted, der nu, da Foraaret har holdt sit Indtog, er en af de yndigste Pletter, jeg har set«, skriver den unge Ltnt. Rømer 15. Maj 64. (Dan. Bruun. Fra Krigens Tid. S. 78.) En ung Soldat, en Handelskommis, der er nedtyngtet af en dyb Sorg, føler ved at høre Kirkeklokken ringe »en indre Fred, som jeg ikke godt kan forklare, men som denne smukke og nydelige Egn, Augustenborg ligger i, bidrog endnu mere til at forhøje.²⁾

Oberst Olaf Rye udbryder begejstret: »Als er en underskøn Ø, og jeg vilde gerne opholde mig her en Sommer i fredelige Tider.« De blomstrende Frugttræer og de frodige Marker gør det behageligste Indtryk paa ham.³⁾ »Als er en dejlig Ø, kranset af Skov og Sø, frugtbar og vel dyrket«, skriver »Dagbladet's« Korrespondent P. V. Grove 14. Februar 1864.⁴⁾ Det er Idyllen, som prises af alle; det er Landskabets ægte danske Karakter, der skaffer Øen saa mange Beundrere. »Landet var saa smukt, som det kan være i Danmark: Bakker, Dale, Vandløb, smaa Søer og Skove, hist og her prægtige Udsigter til Østersøens blanke Flade. Buske og Træer udfoldede sig, Blomster myldrede frem, siger en Frivillig fra

¹⁾ Erindr. fra Garnisonslivet og Krigen 1848-50. Maribo 1896.

²⁾ Karl Larsen: Fra vor sidste Krig. Samtidige Dagbogsoptegnelser og Breve. Kbhvn. 1897. S. 369. Ulkebol 7/4 64.

³⁾ P. Fr. Rist: Obst. Ryes Saga. Kbhvn. 1899. Breve til Hustruen af 8/5, 13/5, 9/6 48.

⁴⁾ Fra Dannevirke til Dybbøl af P. V. Grove. Kbh. 1864.

1864.¹⁾ Mindre tiltalende er det sene Efteraar: »I Enden af November blev det med en Gang vinterligt og koldt paa Als, og Opholdet paa Landet var i Sandhed kedsommeligt.«²⁾

Skønt Sønderborgs Omgivelser rent landskabeligt set er nok saa skønne som Augustenborgs, ofrer Officerer og Soldater ikke mange Ord paa dem; det er ganske naturligt: paa Augustenborg var man i Sikkerhed og kunde nyde Naturen i Fred, medens Sønderborg udgjorde en Del af Forsvarslinien og i begge Krigene i større eller mindre Grad var Genstand for Beskydning. Selv naar Tilstanden var forholdsvis rolig, var der ingen Lejlighed til at nyde Naturen; det rent legemlige Velvære manglede. Det er de civile Deltagere i Krigen, der har skildret Byen. »Sønderborg er bygget i Terrasser opad Skraaninger«, skriver Hammerich i 1849. »Bygningerne er uden Betydning med Undtagelse af nogle gammeldags Bindingsværkshuse med udskaaret Træværk; Kirken ligner forfra et Pakhus. Den interessanteste Del langs Sundet bebos af de fattigste Klasser; Havbo-gaden er som en Fiskerby; Gammeldags Bindingsværkshuse, beskyggede af Træer, Udsigt over Sundet, Baade, Landingsbroer, udspændte Næt, huslige Kvinder, Vrimmel af Børn, der henter Vand ved de Kilder og Brønde, der udspringer paa de træbeplantede Skrænter, bag Husene.³⁾ I 1864 er Forholdene kun i ringe Grad ændrede: »Mon der noget andet Sted i Verden findes en By som Sønderborg? . . .

¹⁾ V. Bokkenheuser: Fra Ejderen til Als.

²⁾ Jac. Th. Ræder. Krigserindringer fra 1848—1850. Kbh. 1909.

³⁾ Hammerich. S. 87—88.

en uformelig Masse smaa Murstenshuse, klemte ind mellem Bakkerne og Sundet med en halv Snes klaprende Vejrmøller paa Toppen af Bakkerne, Skibe og Skibsværfter ved deres Fod med en lang snæver (?) Hovedgade og endnu snævrere Tværgader, som falder ned mod Vandet, med gammeldags Huse med sirlige Gavle og høje skraa Tage med en Brolægning af skarpe Flintesten, der enten er glatte som Is eller skjulte af Snavs.«¹⁾ Ja det er jo egentlig ikke nogen begejstret Skildring af vor skønt beliggende alsiske Hovedstad. Det gamle forfaldne Slot med de dystre Minder gør et mere eller mindre stærkt Indtryk paa dem, der besøger Byen; men for dets ejendommelige Skønhed har kun de færreste Blik.

Als vilde ubetinget have været skønnest, hvis Øen havde faaet Lov til at henligge, som den laa i Tidernes Morgen; men nu har Menneskene sat deres Præg paa den, bebygget og opdyrket den. Af Slotte og Herregaarde findes kun Augustenborg, om hvis Skønhed, der endog kan tvistes. I Midten af forrige Aarhundrede var det den alsiske Bonde, hvis Bygningsskik satte sit Præg paa det aabne Land; det er Landsbyerne og Udflyttergaardene. Opmærksomheden fæster sig ved. De enligt liggende Gaarde er i Reglen i 1848 de nyeste og bedst indrettede og har oftest de smukkeste Omgivelser. Løjtnant Wedelfeldt er henrykt over de smukke Gaarde baade i Sønder- og Nørreherred.²⁾ »Jo mere man ser af Als, jo mere bliver man opmuntret ved den Velstand, den Orden og Vindskibelighed, man

¹⁾ Gallenga. S. 83.

²⁾ Fr. Wedelfeldt ^{30/4}, ⁹ s. 48.

finder over alt. Næsten alle Bøndergaarde er grundmurede og med store Ruder, Markerne vel dyrkede og frugtbare, store levende Hegn omgiver alle Landeveje«. ¹⁾ Ogsaa Hammerich har et aabent Øje for det alsiske Bondelands Skønhed og for Beboernes Fortjeneste heraf: »Jorden i sig selv er frugtbart, og der er anvendt stor Omhu paa dens Dyrkning, et Stykke Land kan følgelig nære langt flere Mennesker her end andetsteds i Danmark. Husene er velbyggede, for det meste grundmurede og smykkede med Blomsterhaver«. De mange Frugttræer og Buske har gjort et stærkt Indtryk paa Pastoren, men Fantasien løber nok lidt af med ham, naar han taler om de ægte Kastanier, Figen- og Mandeltræer; derimod kan det nok have sin Rigtighed med det frodige Vinløv, Humlen og de lufttørrede Æbler og Pærer, som dækker Gaardens Mure. ²⁾ I 1864 besøger Gallenga Tandslet og beser adskillige Bøndergaarde i Selskab med Pastor Tuxen. »I Henseende til Orden, Nethed, Menneskenes og Dyrenes Velvære, staar de ikke synderlig under Præstegaarden. Vi besaa Heste- og Kostalde, Mejeri og Vaskehus, og jeg saa her, hvor langt Landmændenes Levevis endnu er tilbage i mange Distrikter i England«. ³⁾ Om de alsiske Bøndergaarde siger Grove, at de ligner de sjællandske, »kun at de alle er aabne, og at der hos Beboerne i Reglen viser sig en større Skønhedssans. Til hver Gaard, til hvert Hus hører der saaledes en net Have: en Blomstergaard, en Kaalgaard og, naar Haven er større, en Abildgaard«. Tilstanden i Gaar-

¹⁾ Laurent. S. 21.

²⁾ Hammerich. S. 39.

³⁾ Gallenga. S. 55.

dene, Stalde og Mælkestuers Indretning vækker den gamle Journalists Beundring.¹⁾ Om en Bondegaard i Mjang siger samme Forfatter: »Det er en Bondegaard, som ingen Herremand behøvede at skamme sig ved. Alle Længer er Grundmur, alt nyt og elegant. Værelserne har oliemalede Vægge i smukke Farver, smagfuldt dekorerede Lofter, Fløjddøre osv. Kistekammeret (!) er fuldt af Kister med huslige Rigdomme af Dyner, skinnende Bolstre kort sagt, Huset er i enhver Henseende fortrinligt.²⁾ I Lysabild Skov boede i 1864 en Gaardmand, hvis Stolthed var hans Grisehus; Dyrene blev vaskede hver Uge, det betonlagte Gulv og Ædetrugene udskyllet hver Dag, udmærket Ventilation, saa Grisene jo havde det herskabeligt.« Det maa tilføjes, at Indkvarteringen, der betragtedes som kærkomne Gæster, havde det lige saa godt.³⁾ Selvfølgelig fandtes der ogsaa daarlige Boliger. I Lambjerg bor Fr. Wedelfeldt paa en Gaard, hvor han har et frygteligt Værelse med Mus og Lopper i Sengen⁴⁾, og Fiskerens Hus i Stolbro er yderst brøstfældigt; kun et Værelse er nogenlunde tæt, ikke to Fag Vinduer er ens, og dog er det et hyggeligt Kvarter; den forvænte unge Teolog, der sover i Køkkenet, kan ikke noksom prise de gamle Fiskerfolks Godhed og Hjælpsomhed. »En Ting har jeg lært der: at man kan nøjes med saa grumme lidt og dog være lykkelig paa denne Jord.«⁵⁾

¹⁾ Grove 68.

²⁾ S. 101.

³⁾ Kapt. Larsen ¹²/₆ 67 (Dan. Bruun: Fra Krigens Tid S. 29.)

⁴⁾ Fr. Wedelfeldt ⁸/₅ 48.

⁵⁾ Bredstorff ¹⁰/₃ 69 S. 151.

Herregaarde findes ikke paa Als, de tidligere her-
 tugelige Forpagtergaarde var ikke videre herskabe-
 ligt indrettede, og hverken de Militære eller Jour-
 nalisterne har stort at berette om dem. Sønderborg
 og Augustenborg Ladegaarde, Rønhave, Rumohrs-
 gaard og Gammelgaard omtales lejlighedsvis, men
 synderlig Interesse har de ikke formaaet at vække.
 Saa har til Gengæld Præstegaardene været Gen-
 stand for rosende Omtale; først og fremmest gæl-
 der det Ulkebøl: Hvilken Række hyggelige, varme,
 komfortabelt møblerede og elegant dekorerede Væ-
 relser skjuler der sig ikke bag de mange smaa og
 solbeskinnede Vinduer under det stærke Straatag.
 Hvilket smukt Udvalg af vel indbundne Bøger o. s. v.,
 hvilken Masse skyggefulde Spadseregange i denne
 Park, hvilken Vrimmel af Blomster i disse Bede,
 hvilken dejlig Udsigt fra dette Lysthus til den spejl-
 blanke Augustenborg Fjord! Hvilket Spisekammer
 og Køkken, hvilken vellydende Brølen fra denne
 dampende Kostald! hvilken Nethed og Friskhed. . . .
 Hvilket jordisk Paradis kan vel sammenlignes med
 en dansk Præstegaard o. s. v.¹⁾ Ogsaa Tandslet Præ-
 stegaard er skildret af Gallenga: »Den Præstegaard,
 der i Dag gæstfrit modtog mig, var en saa rolig og
 yndig Bolig, som Kirken, der altid opslaar sine
 Pauluner i Landets Fedme, kunde ønske sig«. Præ-
 sten, der havde set sig en Del om i Verden, havde i
 sit Hjem omgivet sig med Erindringer fra sine Rej-
 ser; paa Væggene hang Malerier og værdifulde, gamle
 Kobberstik; Præstefolkene var sprogkyndige, Præste-
 konen talte udmærket Fransk; »Opdragelsen af 5 Børn,

¹⁾ Gallenga ²⁵/₃ S. 221.

Omsorgen for Husholdningen, Bestyrelsen af den betydelige Avling, de gejstlige og kommunale Pligter, Opsyntet med Skolerne optog ikke dette værdige Ægtepars Tid og Opmærksomhed i den Grad, at de gjorde dem ufølsomme for Livets intellektuelle Nydelser. De havde et udvalgt Bibliotek i forskellige Sprog, Blomster og et Pianoforte, paa hvilket Husets smukke Frue spiller, ikke blot med Færdighed, men med en meget usædvanlig Dygtighed«.¹)

Den største Kompliment faar dog Hørup Præstegaard, og det tilmed af nogle preussiske Officerer, der i Vaabenstilstanden 1849—50 fik Lov til at komme over til Als, som de fandt »zum Entzücken schön«. Især roste de Hørup Præstegaard: »Ja (sagde de), naar vi kommer hjem, skal vi fortælle D'Hrr. Pastorer i Markerne, at de har en Bror i Danmark, som allerede er kommen i Paradis«.²)

Det kan have sin Interesse at se, hvilken militær Betydning Als' Forsvarere tillagde Øen. I den første slesvigske Krig betragtede alle, høje og lave, Als som et sikkert Fristed for Hæren. Olaf Rye ansér i 1848 en Overgang for umulig, naar der passes godt paa.³) Oberst Ræder er ganske enig med ham; i Maj 1849 viste han adskillige Presse-mænd omkring i Batterierne og forklarede dem, at det var umuligt endog for den talrigste Fjende at erobre Als, naar Besætningen gjorde sin Pligt, og det lykkedes ham fuldt ud at berolige dem!⁴) samme Held havde Fr. Wedelfeldt 13. Maj 1848 med 3 gamle Koner fra Nørborg.

¹) Gallenga. S. 59.

²) Hammerich. S. 121.

³) Olaf Ryes Saga. S. 135. ^{*/3} 48.

⁴) Krigserindringer. S. 157.

der grædende kom ind til ham, medens han sad ved sin Frokost; den gamle Skolemester havde fortalt dem, at Preusserne var paa Øen; han holdt en Fadersladder med dem, fik en Pris Tobak og sendte dem saa bort.¹⁾ De Menige nærrede en urokkelig Tilid til Als' Uindtagelighed; baade Jæger Hans Petersen Haarløv²⁾ og den fynske Soldat, Kaptajn Wørishøffers Oppasser, mener at »Tyskerne nok tager sig i Vare for at gaa til Als; thi her er godt indrettet til dem saa meget er vist, at, hvis de forsøger en Landgang paa Øen og en Storm paa Sønderborg, da vil de faa alvorlig Smør«. I 1864 saa man jo adskilligt mere skeptisk paa Sagerne; under Dybbøls Belejring havde man lært det preussiske Artilleris Overlegenhed at kende, og det blev en ret almindelig Anskuelse blandt Officererne, at Øen efter at have mistet sit Udenværk paa Fastlandet maatte bukke under for Fjendens Overlegenhed.³⁾

Det skal nu undersøges, hvorledes Deltagerne i Krigene saa paa Alsingerne, og hvilket Indtryk de fik af disses Følelser over for Danmark. »Danksindede er de alle med Liv og Sjæl, og Hertugen bander de grueligen. Alle og enhver gaar med den danske Korkarde, selv om det er den mest grisede Svinedreng«, siger Læge Laurent i 1848.⁴⁾ »Tænkemaaden er paa Als som i Sundeved ægte dansk«, skriver Hammerich.⁵⁾ »Nu er vi igen paa den venlige lille Ø, hvis Befolkning vi skulde lære at kende som en dansk Be-

¹⁾ Fr. Wedelfeldt. 13/5 48.

²⁾ Allen. S. 430. 5/6 49. Kohl: Breve fra en fynsk Soldat. 20/1 49.

³⁾ Gallenga. 21/5 64. S. 348.

⁴⁾ Laurent. S. 21.

⁵⁾ Hammerich. S. 42.

folkning, der inderlig elskede Moderlandet«, siger Korporal Brandstrup i 1848.¹⁾ »Alsingerne, der besad en udpræget Kærlighed for alt Dansk, endskønt de havde levet saa nær sammen paa den lille Ø med den oprørske Hertug, kom os altid i Møde med Venlighed«, fortæller Underjæger Lerchenborg i 1849.²⁾ »Øen Als er ganske og aldeles dansk«, skriver Gallenga i 1864.³⁾ Det samme udtaler Grove.⁴⁾ I Sønderborg herskede i 1848 en god patriotisk Aand. »De brave Sønderborgere modtog os ved Landstigningen med Jubel«, skriver den unge Frivillige J. P. L. S. Clausen i April 1848.⁵⁾ Han ved dog godt, at der er nogle Hjemmetyskere imellem, men mener, at de vil holde sig i Eaggrunden og gøre gode Miner til slet Spil; Hammerich siger, at af de Dannede og Halvdannede er $\frac{1}{6}$ dansk- og $\frac{1}{6}$ tysksindede, Resten er »neutrale uden den nationale Bevidsthed, der præger Landboerne.«⁶⁾ Oberst Ræder bor i 1849 paa Kegnæsgaard »hos enragerede tyske Folk« men 19. Maj bliver han i Sønderborg indkvarteret hos Bagermadame Kuss, der ikke var mindre tysksindet, og hvis Mand var bleven bortsendt fra Øen »formedelst sin Tyskhed og sine tyske Forbindelser.«⁷⁾

Hvad Sproget angaar, er kun Dr. Laurent paa Vildspor, han siger, at Alsingerne taler en Jargon af Dansk og Tysk, som de kalder »Platdansk.«⁸⁾ Ham-

1) Brandstrup. S. 35.

2) Lerchenborg. S. 19.

3) Gallenga. S. 56.

4) S. 67.

5) En Frivill. Dagbog og Breve. Kbhv. 1899.

6) Hammerich. 43.

7) Krigserindringer. S. 164.

8) Laurent. S. 21.

merich udtaler, at Sproget er den sædvanlige sønderjyske Mundart; mange gamle danske Ord og Ordformer er bevarede.¹⁾ Korporal Brandstrup erklærer, at det var særdeles smukt at høre, naar de unge Piger i deres sønderjyske Dialekt sang: »Unge Genbyrds Liv i Norden«, eller »Der er et yndigt Land« eller den nu ganske glemte Sang: »Ved Danmarks søndre Vænge staa Førrædere i skumle Flokke«, og andre Fædrelandssange, »der allerbedst beviste, at de betragtede Danmark som deres rette Fædreland«.²⁾ Alt i alt stod Alsingerne i national Henseende paa samme Standpunkt i 1848 og 1864 som i 1920; deres Danskhed blev mere og mere bevidst.

Gennem Indkvarteringen fik Deltagerne i Krigene rig Lejlighed til at gøre nærmere Bekendtskab med Øens Befolkning, og det skal atter siges, at Alsingerne optog og løste deres Opgave paa den smukkeste Maade. Naar det blot var muligt, modtog de deres Indkvartering som kære Gæster, og, naar Soldater og Officerer med Dage eller Ugers Mellemlum vendte tilbage til de gamle Kvarterer, havde de en Følelse af at være komne til deres Hjem. I Perioder, hvor Kantonnementet var meget sammentrængt, kunde der naturligvis ikke gøres synderligt for de 100 Mand, der belagde en Bondegaard, men, naar Belægningen kun bestod af enkelte Officerer og en 6—8 Soldater paa en Gaard, og 1—2 Mand i et Husmandshjem, havde Indkvarteringen det fortræffeligt. I Lambjerg Skov indkvarteres Fr. Wedelfeldt efter Slaget ved Slesvig hos et meget elskværdigt Par, hvor han lever som en Herremand med Kaffe om Morge-

¹⁾ Hammerich. S. 41.

²⁾ Brandstrup. S. 38.

nen, Te om Aftenen og Duesteg til Middag med syltede Pærer og Blommer. Et endnu bedre Kvarter faar han i Pøl, »et meget godt Værelse og frem for alt en udmærket Seng, hvor jeg kan strække mig helt ud, og med Lagener saa fine, at jeg ikke som hidindtil river Huden paa dem.« Værten er mageløs forekommende, spørger Oppasseren, om hvilken Vin Løjtnanten helst drikker, og sender Bud til Nørborg efter den. Begge Kvarterværter sørger for hans aandelige Bespisning og skaffer ham Bøger fra Sognebiblioteket: Bulwers Romaner, Hejbergs Noveller (?) og svenske Hverdagshistorier (?) .Det skulde vel aldrig være Blichers Noveller og Fru Gyllebourgs Hverdagshistorier? Hun havde ganske vist ikke dengang aflagt sin Anonymitet, men hendes Navn blev ofte sat i Forbindelse med disse Romaner. Den unge Københavner befinder sig godt hos Bønderne, gaar med Trætøfler i Stald, Lade og Mark, og, medens han sidder og skriver Brev ved den ene Ende af Bordet, stryger den venlige Bondekone hans »Tistiller« (Underbenklæder) ved den anden. Det er med et Suk, at han efter en halv Snes Dages Forløb forlader det ideelle Kvarter i Pøl.¹⁾ Broderen Ferdinand er den 29. April 1848 kommen i Kvarter i Mommark hos et Par nette unge, velhavende Bønder. Værelset er ganske vist lille bitte og har sandstrøet Stengulv, men til Middag fik jeg »Gudemad: Risengrød og Flæskemandekage med Brændevin og Øl.«²⁾

I December 1848 blev 2. Jægerkorps lagt i Vinterkvarter paa Kegnæs og blev der indtil Midten af

¹⁾ Fr. Wedelfeldt. $\frac{30}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{9}{5}$, $\frac{18}{5}$ 48.

²⁾ Ferdinand Wedelfeldt. $\frac{29}{4}$ 48.

Marts Maaned 1849. »Det Tidsrum af 2½ Maaned forblev vi indkvarterede paa Kegnæs og havde det saa godt, som over Hovedet nogen Soldat, som ligger paa Feltfod, kan ønske at have det. Det gode Forhold, der i dette lange Tidsrum opstod mellem os og Beboerne, og hvor vi næsten ligesom kom til at blive betragtede som Led af Familien, viste sin Virkning allerbedst, da Timen slog til Afrejse den 16. Marts 1849«.¹) »Vi har et meget godt Kvarter (Egen Mølle); baade Deres Hr, Fader og jeg befinder os vel«, skriver Oppasseren hos Kaptajn Wørishøffer til dennes 14 aarige Søn, der var Landkadet.²) Den unge Frivillige Clausen (den senere Oberstløjtnant) har i April faaet en stor »Pissel« til Raadighed; men da den mangler Kakkelovn, maa han skrive i Dagligstuen, hvor er 12 aarig Pige ustandselig nynner:

Den Hertug gransker Dag og Nat

Og er i snavs Humør.

Det tabte kan han ej faa fat. o. s. v.

Ved Juletid 1849 faar han et fortrinligt Vinterkvarter hos Synsmand Jacob Blom i Sjellerup.³)

Ogsaa i 1864 gør Bønderne alt, hvad de kan, for deres Indkvartering. Kaptajn Henrik Glahn, den senere Generalmajor, kommer midt i Februar med Kompagniets 3 øvrige Officerer i Kvarter hos en velstaaende Gaardmand i Lysabild Skov, hvor de har udmærkede Senge og god Forplejning, og i Begyndelsen af Marts nyder han en ligesaa god Behandling i Maibøl med god Hvile og god Mad.⁴)

¹) Underjæger Lerchenborg. S. 10, 13.

²) Breve fra en fynsk Soldat. 19/3 1849.

³) En Frivilligs Dagbog og Breve. 27/3, 28/12 49.

⁴) Kapt. H. Glahn til sin Hustru. 14/2, 4/3 64.

Den gamle Overvagtimester Jac. Kloppenborg, der havde deltaget i Felttogene 1813 og 1848—50 kom i 1864 efter Retræten fra Dannevirke til Kjær paa Als; Synsmanden erklærede, at han paa sin Gaard havde 200 Mand og ikke vidste, hvor han skulde skaffe Rum til Kloppenborg og hans Heste; men da han i ham genkendte sin gamle Lærer fra Exercerskolen i Aarhus, udbrød han: For Dem skal der gøres Plads, hvordan det end gaar; vær mig hjertelig velkommen; De var min Lærer i Aarhus, det glemmer jeg ikke«, og nu gaar Synsmanden ud i Mørket og det barske Vejr og skaffer Plads til Heste og Trænkuske, medens hans Hustru trakterer Folkene med varmt Øl og bereder en god Aftensmad til Kloppenborg.¹⁾ Kvartererne paa de store Gaarde var naturligvis ikke meget eftertragtede, man havde det bedst hos »Smaafolk« og Aftægtsfolk. »Jeg søgte mig gerne en Kvarterseddel, der lød paa Aftægtsmand den og den« skriver Korporal Brandstrup; de havde i Almindelighed en Seng staaende ledig.²⁾ Menig Jens Okholm mindes med Glæde sine Kvarterer hos en Hjulmand i Tandslet, en Snedker og Husmand i Sebbelev, og en Husmand ved Nørreskov. »Folkene her i Nordborg er meget flinke og gæstfri« siger han.³⁾ Dr. Laurent befinder sig vel hos en Træskomand, og Bredsdorff har i Sebbelev fundet en fortræffelig Vaskerkone, der tager sig moderligt af ham og hans Kammerater; senere faar han hos Fiskeren i Stolbro, et Kvarter, lunt og hyggeligt om end fattigt og tarveligt. Et helt nyde-

¹⁾ J. H. Kloppenborg: En gammel Soldats Erindringer. Kbhv. 2. Udgave 1872. S. 337.

²⁾ Brandstrup. S. 37.

³⁾ En Soldats Dagbog fra 1864. S. 19, 25, 26.

ligt Billede giver han af den gamle Kone, naar hun om Aftenen sidder og spinder ved Jærn-Hængelampens Skin, og naar hun sørger for at bringe ham til Ro i Køkkenet, hvor hun har redt Seng til ham.¹⁾ Men han kan ogsaa godt lide at bo mere komfortabelt: »Her sidder jeg nu virkelig, kære Moder, i vort hyggelige Kvarter hos Sognefogden (?) i Tandslet, velmeriteret Rigsdagsmand Bladt, der holder forgyldt Salmebog med grønne og gule Stene.«²⁾ »Paa Als har de bedste Kvarterer været, vi har haft. Beboerne har bevist os Soldater en Velvilje og Forekommenhed, som man vist forgæves vilde søge paa Laaland«, skriver en laalandsk Haandværker, N. P. Rasmussen, 3. Juni 48. (Allen, S. 319).

I Sønderborg var det naturligvis meget vanskeligt at skaffe gode Kvarterer. Fr. Wedelfeldt, der havde det saa dejligt i Lambjerg Skov og i Pøl, har det kun »temmelig godt« i Byen; hans Kvartervært, »det rige gerrige Asen«, vil intet give ham, men selv en Familie af hans Bekendtskab, der giver ham en god Frokost, er ked af den bestandige Indkvartering. Værre er det dog paa Slottet, hvor alle, baade Officerer og Soldater, maa ligge paa Halm under det utætte Tag.³⁾ Højest misfornøjet er Gallenga med Hotellerne i Staden: »Vi maa hjælpe os med tyske Senge og franske Vaskeindretninger, dampende Fjerdyner, hvor den nederste Del af Legemet sveder, medens Lemmerne fryser«. Vandfadene ligner Underkopper, der er smaat med Vand, Haandklæderne er smaa og gennemsigtige, Værelserne er uden Opvarmning, ful-

¹⁾ Paa Feltfod. S. 126, 150, 153, 164, 179.

²⁾ Bredsdorff. S. 233. $\frac{11}{6}$ 64.

³⁾ Fr. Wedelfeldt. $\frac{21}{5}$, $\frac{22}{5}$, $\frac{3}{6}$ 48.

de af Snavs og Uorden. Til Gengæld nævnes mange Exempler paa, at Sønderborgere af alle Samfundsklasser har gjort sig megen Flid, for at de stærkt medtagne Officerer og Soldater kunde faa Søvn og Mad;¹⁾ men i den bombarderede By, i de brændende Huse kunde der ikke skaffes hyggelige Kvarterer.

Hvem var Øens bedste Kvarterværter? Om ingen er der talt saa mange Lovord som om Præstefamilien i Ulkebøl, Krog-Meyers. Den ældste Wedelfeldt bliver indkvarteret hos dem den 7. April 1848, altsaa inden Fjendtlighederne var begyndte. »Vi kom i Kvarter Kl. 12 om Natten, Præsten er særdeles dansksindet og beværter alle Officerer, der kommer hos ham, paa det bedste. I disse Dage har han daglig haft 3—4 Officerer i Kvarter«. En Maaned senere, altsaa efter Slaget ved Slesvig, bor Oberst Rye i Ulkebøl, og i sine Breve til Hustruen priser han Præstefamilien i de højeste Toner: »Saa at sige den hele Armé har et Hjem her, nylig havde de mere end 20 Officerer om Natten, og Præsten sørgede for Folkenes Anbringelse »..... »Jeg har nu boet her i henved 3 Uger«, skrev Obersten senere, »og intet betalt, hvad der trykker mig meget; de er ganske vist velhavende, men ikke rige«. Men det synes, som om Meyers ikke kunde undvære Indkvartering; under et Besøg hos Rye i Ragebøl i Juni 1848 siger Præsten »at han keder sig hjemme; der er ham for stille²⁾. Sit høje Ry for Gæstfrihed bevarede Krog-Meyer i 1864 »Han er en velhavende Mand«, skriver Gallenga, »uagtet han i den forrige Krig bragte Ofre, der ikke

1) »Veteranerne fortæller«, S. 32, 38. Kloppenborg. S. 346, en Frivilligs Dagbog, S. 50 f.

2) Ryes Saga S. 133—145 $\frac{4}{5}$, $\frac{8}{5}$, $\frac{13}{5}$, $\frac{3}{8}$ 48.

var ubetydelige Maaske spiser han alene til Middag med sin Kone og Svigerinde, som udgør hele Husstanden, men han sidder altid ved et Bord, hvor han kan modtage og beværte en Snes Gæster. . . . Præsten kommer ikke frem med udsøgte Vine eller kostbare Lækkrierer; alt er tarveligt men rigeligt. Vil man ikke forsmaa hans hjemmesaltede Flæsk, Ærtesuppe og Brødbudding, kan man intetsteds have det bedre end her Heller ikke bliver man mindre tilfreds, hvis man prøver sin Lykke hos en af hans Sognefolk . . . hos Forpagter Rosen paa Rønhave eller den Hytte, der bebos af Husmand Hansen i Kjær.«¹⁾ Det var sidstnævnte, der imponerede de fremmede Korrespondenter ved at tale et nogenlunde forstaaeligt Fransk; han havde nemlig fra 1815—18 været med det danske Okkupationskorps i Nordfrankrig.²⁾ Den sidste Krig tog dog meget paa Meyer. Løjtnant Ramsing, der boede i Præstegaarden umiddelbart før Als' Erobring, skriver den 28. Juni »Han har tabt sit frejdige Mod, er nedslaaet og forknytt og søger at komme bort herfra«³⁾. De nye Magthavere afskedigede ham den 1. August, men allerede den 12. tiltraadte han Embedet som Sognepræst i Snoldelev-Tune paa Sjælland, hvor han virkede i henved 15 Aar; han døde 1883, 78 Aar gammel.

Der er nogle, der siger, at gennem Øjet gaar Vejen til Hjærtet, jeg tror nu, at for Soldatens Vedkommende gaar Vejen gennem Maven. Jeg har omtalt de unge Løjtnanter Wedelfeldts Glæde over den gode Mad hos Bønderne; god Bispisning maatte der jo til,

¹⁾ Gallenga S. 222.

²⁾ Grove S 185.

³⁾ Dan. Bruun: Fra Krigens Tid.

for at Kvarteret skulde være godt. I Brevene til Hjemmet spiller Maden en mægtig Rolle. Bredsdorff giver en kostelig Fremstilling af en madbegejstret Løjtnant, der lever i Henrykkelse over den dejlige Kødsuppe og de charmante Boller, hans Værtinde har trakteret ham med, og den herlige Risengrød og brillante Oxesteg, hun har lovet ham; dog misunder han Løjtnant Trepka; han har et udmærket Kvarter; hvor de Folk forstaar at lave Mad! En Æggekage! — hum! og en Boeuf — Aa!¹⁾ Oberst Ræder smelter hen ved at omtale en Middag i Ulkebøl Præstegaard i Novbr. 1849. »Vi sad ved Bordet fra 5—9. Champagne og Rhinskvin flød rigeligt til dejlige friske Østers, Dyresteg o. s. v.« Han har ogsaa haft det rart ved Civilguvernør paa Als, Kammerherre Riegels Sølvbryllup i Sønderborg. »Gæstfriheden er næsten exempelløs i dette Hus«. ²⁾ Ogsaa de Menige elsker god Mad; skønt Menig Okholm ved sit Besøg paa Skaartoft den 6. Juni 1864 er syg som en Hund, nyder han dog med Behag Kaffe med Pandekager og Tvebakker og derefter en velsmagende Punch.³⁾ Menig Søren af 4. Rgt. er yderst imponeret af Traktementet ved et kombineret Barsel- og Begravelsesgilde, som han overværede under Vaabenstilstanden 1864. »Det er fuldkommen saa raske Gæstebud, de gør her paa Als som hos os derhjemme (i Stævnns paa Sjælland). Vi blev opvartet med Kage og Sigtebrød samt Sul og Sennep og dertil Kaffe, lige til vi vendte Koppen om, saa længe blev de ved at skænke, og vi fik Søsterkage til. Dette fik vi,

¹⁾ Bredsdorff S. 177 178.

²⁾ Ræders Krigserindringer S. 189.

³⁾ En Soldaterdagbog S. 28.

før vi var i Kirke. Da det saa var forbi, og vi kom fra Kirke, stod de samme Retter paa Bordet, og vi tog os saa en Mundfuld, inden vi fik Suppe og Lammekød til Eftermad; da saa en god Time var gaaet, fik vi Risengrød og Fisk, og 1½ Time efter Kaffe og saa mange Kaffeegnægte, vi vilde drikke. Det var næsten ikke til at udholde at æde saadan den hele Dag. Vi var der til Klokken var 9 om Aftenen, og jeg morede mig meget over dette Gilde.«¹⁾ Det var Gaardejerens ugifte Søster, som var død i Barselseng, medens BARNET levede og blev døbt paa Begravelsesdagen. Lige fornøjede med Beværtningen er dog ikke alle. En Gang om Ugen faar vi Sødsuppe, fortæller Gallenga, en Blanding af Svedsker, Ris og Fedt (?) der kunde gøre en syg for sin hele Levetid, hvis man smagte paa den.«²⁾ Et endnu stærkere Indtryk har denne Nationalret gjort paa Franskmanden Oscar Comettant: »Tag en Gryde, som ikke behøver at være helt ren, kom Vand i den, bland det op med Kødboller, Svedsker, Korenner, Citronskiver, Salt, megen Lakrissaft og Byggryn; kog det hele og ret det an, varmt eller koldt og smag paa det. Jeg gad nok høre, hvad De vil sige dertil.«

Konstabel Niels Christensen bliver i 1864 paa Augustenborg trakteret med Ærtegrød med et Fedthul i Midten. »Det skulde vel have været Smør. Mælk fik vi ikke noget af, men sikken Mavepine. Uha! den varede flere Dage.«³⁾ Langkaalen var endnu værre.

¹⁾ Karl Larsen: Under vor sidste Krig S. 475.

²⁾ Gallenga, S. 85.

³⁾ »Veteranerne fortæller«. S. 97.

Æren for, at Deltagerne i vore slesvigske Krige har kunnet udtale sig saa anerkendende om Als og Alsingerne, tilkommer i første Række de alsiske Kvinder af alle Samfundsklasser. Dem er det, som sørgede for, at de udmattede og medtagne Soldater kunde komme til Kræfter; de lavede Mad og skaffede Senge; ved venlige Ord og god Behandling opmuntrede de de forsagte og søgte at erstatte Soldaterne de Hjem, de havde maattet forlade. Det var Landboernes, Embedsmændenes og Borgernes Hustruer og Døttre, der i begge Krigene indlagde sig Berømmelse ved deres Godhed og Hjælpsomhed, ved den Moderlighed, der er enhver Kvinde medfødt, men som i det daglige Liv ikke altid faar Lov til at gøre sig gældende. Den alsiske Pige er kysk og ærbar, siger Feltpræst Hammerich; knap 3 pCt. af Fødslerne er uægte.¹⁾ Det er jo nok muligt, at Procenten i Tiden 1849—51 og 1865 er løbet noget højere op; men det var ikke Erotikken, der spillede Hovedrollen; de gamle Husmandskoner og de unge Bønderpiger skildres med lige saa stor Varme som de unge Præstekoner og de talrige unge Døttre paa de større Gaarde; ikke et eneste af de Breve, her er benyttede, handler om Kærlighed og dog findes der Lovtaler over adskillige unge Piger; helt nydeligt skildrer Bredsdorff Skomagerdatteren, den flinke Væverpige fra Stolbro, med det kække Exnerske Ansigt, »hun ligner den kønneste af Pigerne i Hede-bogildets Slutning«. ²⁾

¹⁾ Fr. Hammerich, S. 41.

²⁾ Bredsdorff. S. 152.

De alsiske Piger er endog bleven besungne, her er nogle Vers af en længere Vise, der stammer fra første Krig.

De Alsens Piger jeg aldrig glemmer
For deres blide Kærlighed.
Thi denne Kærlighed den bedst fornemmes
Af dem, som ere i Soldaterstand.

Jeg har forsvoret at drikke Brændevin,
Jeg har forsvoret at spille Kort,
Men jeg har bejlet til en alsisk Pige,
Det er det bedste, som jeg har gjort.

Vi hejset op vore Sejl saa hvide
Og sejlet bort fra det grønne Land;
Ved Stranden stod der en lille Pige,
Hvis salte Taarer paa Kinden randt.

Nu kan jeg slet ikke til Dig komme,
Kan ikke ride, kan ikke gaa,
Men jeg vil vente, til det bliver Sommer,
Saa sejler jeg over Bølgen blaa.

Og kommer Tiden, at jeg skal rejse,
For udi Krigen at drage hen,
Jeg vilde ønske, jeg kunde komme
Til Dig og favne min bedste Ven.

Farvel Du søde lille Alsens Pige,
Farvel min Kæreste og min Ven!
I 13 Uger har vi været sammen
Og drevet mangan glad Time hen.

Min Vise slutter jeg, den er til Ende,
Jeg har ej Tid til at skrive mer.
De Alsens Piger dog jeg aldrig glemmer
For deres blide Kærlighed.

Hvem der har skrevet Visen, ved jeg ikke; det er en uøvet Digter, hans Tanker er ikke originale, hans Sprog tungt og ubehjælpsomt; men Meningen er god, og jeg slutter mig til hans Ord: »Min Vise slutter jeg; den er til Ende«.

